

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

תוכן

- א. שבועה זו תקנת חכמים היא שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם המעביר הבית לחבירו ממקום למקום.....2
- ב. הא תינח במקום מדרון שלא במקום מדרון מי מצוי משתבע שלא פשע.....2
- ג. ההוא נברא דהוה קא מעבר הביתא ... ותברה בזיזא ... שכיחי בה אינשי זיל אייתי ראייה ואיפטר ... כאיסי וסבירא לן כוותיה.....3
- ד. ארבע מאה דני חמרא תקיפי קלא אית לה למילתא זיל אייתי ראייה דמעיקרא כי מזבנת להו חמרא מעליא הוה ואיפטר.....4
- ה. אתקין רב חייא בר יוסף בסיכרא הני דדרו באגרא ואיתבר נשלם פלגא מאי טעמא נפיש לחד וזוטר לתרי קרוב לאונס וקרוב לפשיעה בדיגלא משלם כולה.....5
- ו. עניי אנן וטרחינן כולה יומא וכפינן ולית לן מידי אמר ליה זיל הב אנרייהו אמר ליה דינא הכי אמר ליה אין וארחות צדיקים תשמר.....5
- הדרן עלך השוכר את האומנין.....6
- פרק שביעי השוכר את הפועלים.....6
- פתיחה.....6
- א. השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו רשאי לכופן מקום שנהגו לזון יזון לספק במתיקה יספק הכל כמנג המדינה. 7
- ב. דטפא להו אנרייהו ... קא משמע לן דאמרו ליה האי דטפת לן אדעתא דעבדינן לך עבדתא שפירתא.....8
- ג. פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעל הבית ... בעיר חדשה וניחזי מהיכא קא אתו בנקוטאי איבעית אימא דאמר להו דאגרייתו לי כפועל דאורייתא.....9
- ד. עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה שלח ליה קוצים אני מכלה מן הכרם שלח ליה יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו.....10

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

דף פג.

א. שבועה זו תקנת חכמים היא שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם המעביר חבית לחבירו ממקום למקום

כבר התבאר לעיל דף פב: שסבל המעביר חביות¹ ממקום למקום בשכר, והרי הוא שומר שכר עליהם², אם נתקל ונפל ונשברה החבית, ה"ז בעין גניבה ואבידה ומדינא חייב לשלם, אלא שתיקנו חז"ל שהמעביר חפץ כבד באופן שדרך סבל יחיד לשאת³, שישבע שלא פשע, ופטור מלשלם⁴, וי"א⁵ שמכת התקנה צריך הבעלים גם לשלם לו שכרו.

ב. הא תינח במקום מדרון שלא במקום מדרון מי מצי משתבע שלא פשע

מה שהתבאר לעיל דף פב: שהנתקל אינו נחשב לפשיעה ולפיכך שומר חנם המעביר חבית ממקום למקום מן הדין פטור הוא אם נתקל ושבר החביות, כיון שאינו פושע⁶. אולם יש מחלקים⁷ שדוקא אם היה במקום מדרון אינו פושע, אך אם הלך במקום שטוח שאינו מדרון הרי זה פושע ומן הדין

¹ שו"ע ונו"כ דש א

² שכל מי שנהנה ומרויח בחפץ, נעשה ש"ש בשמירתו, אף על פי שהשכר הוא בעיקר על טרחתו.

³ נה"מ (שם סק"א), שלא תיקנו אלא באופן זה, וכמ"ש בגמרא להלן דף פג שאם לא כן אין לך אדם שיעביר חבית לחבירו ועשו שבירת החבית כמיתת בהמה, ואף ש"ש פטור דהוי כאונס גמור, אבל במשאו קל שאפשר להזהר לא תיקנו.

⁴ ובשו"ת שבות יעקב (ח"ג סימן קעז) כתב שלא תיקנו אלא בסבל שהיא מלאכה כבידה ונעשית עפ"י רוב ע"י עניים וההיזק מצוי, משא"כ בשאר דברים, עיין שם. ומדברי הפוסקים משמע שלא תיקנו אלא בפועל בשכר, אבל המעביר לחבירו חבית בהנמם לא שייך לתקן, דכלא"ה אינו חייב אלא בפשיעה, ובפשיעה לא פטור.

⁵ סמ"ע (שם סק"ג), אבל הט"ז (שם) כתב שלא מצינו תקנה לשלם שכרו כי אם כשהסבל הוא עני שיתן לו לפני משורת הדין, כדמוכח בגמרא להלן דף פג. ובערוה"ש כתב שהסברא נותנת כהט"ז, שהרי אמרו שישבע שלא פשע, דהיינו שדינו כש"ח, וא"כ למה יטול שכרו.

⁶ הרי"ף והרא"ש סוברים כדעת הרמב"ם והמחבר שאינם מחלקים בכך, וכל נתקל בכלל דין זה כמבואר בסמ"ע שד א ותיב א

⁷ הסמ"ע (שם ושם) הביא דעת הטור שמחלק בין נתקל במקום מדרון, שדינו כגו"א וש"ח פטור מדינא וש"ש מכת התקנה, כמ"ש להלן, אבל נתקל שלא במקום מדרון הוי פשיעה ואפילו ש"ח חייב, ונראה שבזה לא עשו תקנה לפטור

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

חייב⁸, ובזה חכמים לא פטרוהו וכל שכן בסבל או שומר שבר. והעיקר כדעה הראשונה⁹.

ג. ההוא גברא דהוה קא מעבר חביתא ... ותברה בזיזא ...

שניחי בה אינשי זיל אייתי ראייה ואיפטר ... כאיסי

וסבירא לן כוותיה

כל שאין השומר מחזיר הפקדון כמו שקיבלו, וכגון שנשבר, או שאינו מחזירו כלל, מחמת שאירע בו דבר שהוא פטור עליו, צריך להוכיח שאמנם כן אירע לפקדון, כגון שומר הנם הבא לפטור עצמו בטענת גניבה ואבידה, או ש"ש בטענת אונס, צריך להוכיח שכך ארע, ואף אם בא לשלם צריך להוכיח שהפקדון אינו ברשותו¹⁰.

אירע הדבר¹¹ במקום שעדים מצויים, אין השומר נפטר עד שיביא עדים לדבריו, ובמקום שאין עדים מצויים ישבע שכך היה ונפטר, ואם התנו שיהא השומר נאמן בלא שבעה תנאים קיים¹².

⁸ אלא שמ"מ מצוה לכנוס עם הפועלים לפני משורת הדין וכדכתיב [משלי ב' כ'] למען תלך בדרך טובים, כל שלא ידענו שפשע במזיד, ולא עוד, אלא מצוה על בעה"ב ליתן להם גם שכרם אם הם עניים ואין להם מה יאכלו, וכדכתיב סיפא דקרא הנ"ל וארחות צדיקים תשמור. סמ"ע שם

⁹ ש"ך שד א אולם בערוה"ש כתב דלא פליגי, דכל נתקל פירושו ע"י סיבה, כגון נתקל בעץ ואבן או במדרון, וכן כוונת כל הפוסקים בלשון נתקל, אבל על קרקע חלקה בלא שום סיבה אינו בנדר נתקל, ומ"ד נתקל פושע הוא ס"ל שגם ע"י סיבה פשיעה היא, שאדם צריך להתבונן בדרכו כשנושא משאוי, ואנן קי"ל שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ולא הוי פושע, עיין שם וע"י חזו"א (ב"ק סימן ד סק"ט וסק"י). ובמחנ"א (הלכות שומרים סימן לפ) כתב שאין לחייב נתקל מדין אדם המזיק, שאינו אלא כשהזיק בגופו, אבל כשנפל הכלי מידו ונשבר אינו אלא מדיני שומרים (עיין שם שיש נ"מ לענין שמירה בבעלים, שמדין אדם המזיק חייב),

¹⁰ ע"י עדים או ע"י שבעה, ע"י שו"ע (סימן רצה סעיף א), ודינים אלה נוגחים גם בשואל ושוכר. וכתב ערך ש"י בשם הרדב"ז שאם אמר השומר איני רוצה לישבע והילך דמי הפקדון, והשיב המפקיד איני רוצה שתפסיד על ידי והחזיר לו המעות, אינו יכול עוד להשביעו, ועי"ש שם אם יכול להטיל עליו חרם סתם, ובשו"ת תשורת ש"י (סימן תקצט) האריך עוד בזה.

¹¹ שו"ע ונו"כ רצד ב ושה א

¹² שו"ע ונו"כ רצד ה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

**ד. ארבע מאה דני חמרא תקיפי קלא אית לה למילתא זיל
אייתי ראייה דמעיקרא כי מזבנת להו חמרא מעליא הוה
ואיפטר**

כל שליה שטוען שאירעו אונס פלוני והפסיד כך וכך, הרי זה נשבע שבועת השומרים על טענתו ונפטר, אבל אם האונס במקום שאפשר להביא עדים, או דבר שהוא גלוי וידוע שיכול למצוא עדים¹³, הרי זה צריך להביא ראייה על טענתו, כנזכר, ואם לא הביא עדים אינו נאמן ומשלם.

כיצד, כההוא מעשה בגמ' באחד שאמר לשלוחו¹⁴ קנה לי ארבע מאות חביות יין ממועות שהיו לו בידו, ובא ואמר שקנה לו ונמצא חומץ, ואמרו חז"ל מניין גדול כזה שהחמיץ קול יש לו ואנשים יודעים לומר ד' מאה חביות יין אחמיצו לפלוני, והואיל ואפשר להביא ראייה ממי קנאם ושמא היו חומץ או יין גרוע, וקנאו בדמים פחותים אף על פי שידע שיחמיצו, או שמא שלו היו חמוצים ואומר שקנאם לזה בעד מעותיו, לפיכך יביא ראייה שהיה יין טוב כשלקח לזה ויפטר, ואם לא יביא ראייה ישלם, וכן כל כיוצא בזה מדברים שהראיה מצויה בהם, אבל דבר הנעלם שאין ראייתו מצויה ישבע עליו ויפטר.

וכל זה דוקא¹⁵ בדברין ששולטת בו העין, כגון מעביר חבית בשוק וכיוצא בו שהוא דבר שיש פרהסיא, ואם היה האמת אתו היו עדים רואים אותו, אבל דבר שיכול להיות שלא שולטת בו העין, כגון מי שמעביר חפץ בידו שאפשר שאע"פ שרבים מצויים שם אירע האונס שטוען ולא ראהו ולא הרגישו בו, אז הוי דינו כמקום שאין עדים מצויין, שנשבע ונפטר.

¹³ נלמד מדכתיב אין רואה, שבועת ד' תהיה בין שניהם, ודרשינן כאן בגמ' הא יש רואה יביא ראייה ויפטר, ואינו נאמן בשבועה. סמ"ע [סק"ב]. ועיין ביאורים [סק"א], דאפילו לא ידעינן שהיה במקום רואין, רק הנפקד בעצמו מודה שהיה במקום רואין, אפילו הכי חייב, אף שיש לו מינו, משום דהוי כמינו במקום עדים.

¹⁴ מיירי שהיה היין אחר כך פקדון אצל השליח, אבל אם לא היה פקדון בידו, רק שאמר לו שיקנה לו יין טוב ושיקחנו המשלה, לא שייך לומר קלא אית ליה, כיון דאין לו עסק שמירה על היין אין לו להוציא קול. נתיה"מ

שם ב ועיין קצוה"ח א
¹⁵ שו"ע ונו"כ רצד ג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ה. אתקין רב חייא בר יוסף בסיכרא הני דדרו באגרא
ואיתבר נשלם פלגא מאי טעמא נפיש לחד זזוטר לתרי
קרוב לאונס וקרוב לפשיעה בדיגלא משלם כולא

סבלים שנשאו משאוי כבד לאחד ולא לשנים ונשאו אותו שנים, ונתקלו
ונפלו ושברו, מעיקר הדין הרי זה כעין פשיעה¹⁶, אלא כשם שתיקנו חז"ל
בסבל המעביר ממקום למקום לעיל כך תיקנו גם בזה שנחשב כאונס קצת,
ואם יש עדים לא פשעו, או שנשבעו שלא פשעו, משלמים בין שניהם מחצה,
כלומר כל אחד רבע¹⁷.

סבל שנשא משאוי שאין דרך סבל יחיד להעבירו¹⁸, הרי הוא פושע ומשלם
הכל, ויש אומרים¹⁹ שאם אינו כבד כל כך לשאתו בשנים, ונשא כדרך
שנושאים משא כבד, אף זה בכלל התקנה ומשלם מחצה.

ו. עניי אנן וטרחינן כולא יומא וכפינן ולית לן מידי אמר
ליה זיל הב אגרייהו אמר ליה דינא הכי אמר ליה אינ
וארחות צדיקים תשמר

יש אומרים²⁰ שאף כשפשע הסבל, אם הוא עני, מדת החסידות הוא שלא
לחייבו, ואף לשלם לו שכר טרחה. שנאמר (משלי ב פסוק כ) לְמַעַן תִּלְדָּךְ
בְּדֶרֶךְ טוֹבִים וְאַרְחֹת צְדִיקִים תִּשְׁמֹר.

¹⁶ כתב הב"י בטעמו של הרמב"ם שלא היה להם להתחבר שניהם ולא לשאת משאו שיכול כל אחד להעבירו,
ונראה מדברי הסמ"ע (סק"ה) דאיירי בשלא נשאו כדרך ששנים נושאים משאוי כבד, דא"כ למה נחשב
כפשיעה, וכי מפני שהוא קל קצת גרע

¹⁷ שו"ע ונו"כ דש ב ג

¹⁸ שו"ע שם ד

¹⁹ רמ"א שם כשיטת רש"י והמאירי והרשב"א, שכן דרך סבל להתאמץ כל שאין בו כדי משאוי לשנים
²⁰ כשיטת רש"י דאיירי אף בפשיעה, ובסמ"ע (סק"א) משמע דהיינו כשידוע שלא פשע במזיד, ומ"מ נראה
דהיינו דוקא בסבל (ואפשר גם בשליח בשכר) שהוא מחייתו וטרחה בה, אבל שומר שכר שפשע אפשר שאף
מדת חסידות אין כאן, אפילו הוא עני. והמאירי פירש הגמרא בש"ש שנאנס במקום שעדים מצויים ולא היה
יכול להביא עדים, שמדת חסידות הוא לקבל שבועתו ואף ליתן לו שכר שמירתו, עיין שם שדחה פירוש רש"י.
ובשו"ע הרב (הלכות שאלה ושכירות סעיף יט) כתב שאף בענין שחייב הפועל לשלם מן הדין, מצוה על בעה"ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

הדרן עלך השוכר את האומנין

פרק שביעי השוכר את הפועלים

פתיחה

כלל גדול בשכירות, שכל שלא התנו אחרת הולכים אחר מנהג המדינה²¹, אבל לכתחלה רצוי לפרט כל מה שעלול לבא בתנאי השכירות, וכמו שכתב החפץ חיים (באהבת חסד סוף חלק א), וז"ל:

כל אדם שמבקש לאדם אחר שיעשה לו איזה פעולה בשכר, יקצוב עמו המקח תחלה, דאם לא כן עלול מאד להיות גזלן ועושק שכר שכיר אם לא ירצה להיות ותרן גדול בממונו לצאת מן הספק, דהלא עפ"י רוב יצטרך האדם למאות פעולות בכל שנה, ומצוי מאד שאחר הפעולה יש ויכוח בין האומן והבעל הבית בענין תשלום השכר, ולכשיפרדו כל אחד חושב בנפשו שהוא נגזל מן השני אך שאינו רוצה לריב עמו, אבל אינו מוחל לו בלב שלם, ולפעמים יש גם מריבה ביניהם ומדינא הוא כמנהג המדינה, ואם יפחות לו פרוטה אחת יקרא עבור זה מן התורה בשם גזלן ועושק שכר שכיר, ומי יוכל לידע מנהג המדינה בכל פעולה ופעולה לפי ענינה, ובעל כרחו אם ירצה לצאת ידי חובתו בלי פקפוק יהיה מוכרח תמיד ליתן להבעל מלאכה כפי

להכנס לפנים משורת הדין ולמחול לו, שנאמר למען תלך בדרך טובים, ואם עני הוא ואין לו מה יאכל מצוה ליתן לו שכרו, שנאמר וארחות צדיקים תשמור, וזו אורח צדיקים לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט לפנים משורת הדין ע"כ. ומשמע שלענין מחילת הפשיעה אף אם אינו עני צריך למחול לו, ולענין תשלום שכרו אינו אלא כשהוא עני, והוא כדעת הפרישה, ועי' סמ"ע (סק"א). וכתב בערוה"ש שהדיין צריך לומר לו שממדת הסידות ישלם לו, אבל אין כופין על כך. ועי' מהרש"א בחידושי אנדרות, ובמ"ש בשו"ת השיב משה (סוף סימן מח).

²¹ ראוי להביא כאן מדברי הרשד"ם (ח"מ סימן תלו) שאע"פ שהולכין אחר המנהג יותר מע"פ דין תורה, מ"מ צריך לידע קודם דין תורה ואח"כ לבקש המנהג.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

מה שהוא רוצה, וזה גם כן קשה מאד, על כן הרוצה לצאת ידי שמים יקצוב עמו בתחלה ויצא מכל ספק וכו', ובפרט מי שהוא תלמיד חכם בודאי יעשה כן, דאי לאו הכי מצוי מאד חילול ה' על ידי זה שאינו נותן לאומן כפי רצונו, שהאומן יאמר שהתלמיד חכם גזל אותו, ע"כ.

א. השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו רשאי לכוּפּן מקום שנהגו לזון יזון לספק במתיקה יספק הכל כמנהג המדינה

לכתחלה²² יקבע עם הפועל תנאי העבודה ושעות העבודה, ואם לא קבע, הרי הוא נוהג עמו כמנהג המדינה²³. ואם יש ויכוח ביניהם מה קבעו הכל לפי מנהג המדינה²⁴.

וכבר התבאר לעיל דף מט: שפועל העושה מלאכה, אם מנהג המקום לתת לפועל מזונות, נותן לו כפי המנהג²⁵. ויכול להתנות עמו מראש שלא יאכל ככל תנאי שבמזון שתנאו קיים²⁶.

²² שו"ע ונו"כ שלא א ב

²³ ועדיין לא מצאתי למה נקטו בנמרא הכל כמנהג המדינה בשכירות פועלים יותר משאר דיני ממונות, שהרי בכל דבר הנעשה סתם בין אדם לחבירו הולכין אחר מנהג המדינה, וכן מצונו בסימן שח גבי שכירות בהמה, וכן בשכירות בתים וכיוצא בהם, ואפשר ששכירות פועלים שכיח יותר, וכמ"ש הריב"ש (סימן תעה), וכן משמע בשו"ת חכ"צ (סימן סא), ומשמע מדבריו שם שכל מנהג צריך להיות שכיח כשכירות פועלים שהוא דבר המצוי בכל יום, והפוסקים האריכו בענין מ"ש בירושלמי מנהג מבטל הלכה, באיזה ענין ובאיזה אופן אמרינן כן, ועי' שד"ח (כללים מערכת המ' מכלל לו ואילך). פתחי חושן חלק ד פרק ז הערה יז.

²⁴ שאם יש הכחשה ביניהן דהבעה"ב אמר להשכים ולהעריב והפועל מכחישו אין הבעה"ב נאמן אף שהוא מוחזק כיון דטענתו נגד המנהג. הי' רע"א שם

²⁵ שו"ע ונו"כ שלא ב, וכחיוס מצוי מפעלים שיש רשות לפועלים ליקח מתוצרת המפעל לצורכו, ופשוט שגם זה מנהג המדינה, ואינו יכול לשנות לאחר שכבר נתקבל לעבודה בסתם, ואם עיכבו צריך לשלם תמורתו, וגם במקומות שנוהגים ליתן לפועלים שתיה או ארוחה באמצע העבודה ע"ח בעה"ב, גם זה בכלל החיוב.

²⁶ ובשו"ת שו"מ (מהרו"ד ח"ג סימן קח) האריך בדברי הפוסקים בדין מחילת צער, ומיישב דברי המג"א דהא דלא מהני מחילת צער אינו אלא במקום שיש לומר שלא מחל בלב שלם, ולכן כשהפועל עצמו מתנה ומחל מהני, ובשד"ח (כללים מערכת מ' כלל קסג) מביא בשם חבלים בנעימים ג"כ דהא דפועל איירי שהפועל התנה, ומשמע שאם בעה"ב מתנה לא מהני, ובתפארת ישראל (בפ' הפועלים) מיישב דהמג"א איירי במתנה על כל השנה, אבל במלאכה אחת אי לאו דקים ליה שאינו יכול לעמוד בזה לא היה מתנה.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

אינו קרוי מנהג המדינה²⁷ אלא דבר השכיח ונעשה הרבה פעמים, אבל דבר שאינו נעשה רק פעם אחת או ב' אינו קרוי מנהג. אולם אם ידוע בבירור שהמנהג נעשה ע"פ הסכמת ותיקין, אפילו אינו מצוי רק פעם אחת ביובל שייך לומר ונהגו כן²⁸.

בזמננו נהגו²⁹ הבתי דינים לדון בקצת דיני ממונות עפ"י חוקי המדינה, משום מנהג, וכן נהגו בתי דינים בא"י לדון בהרבה דיני שכירות עפ"י המנהג המבוסס על החוק, כגון דמי מפתח ופיצויי פיטורין וכדומה, אולם בדברים שאינם שכיחים יש לדון עפ"י דין תורה ולא עפ"י החוק³⁰.

אין הולכין אחר המנהג אלא בדבר ששייך לומר שמסתמא נתרצה תחלה ע"ד המנהג, כגון בתנאי השכירות וכיוצא בזה, אבל בדבר שבדאי אילו ידע לא היה מתרצה, אף על פי שנעשה מנהג אין זה מועיל, ולכן נראה שאין שום צד היתר לתבוע דברים שלא התנו עליהם ע"י איומים ושביתות ולסמוך על המנהג, שמנהג של גזל הוא.

מה שנהוג שמשלמים עבור הפועלים תשלומים שונים, וע"י כך נהנים הפועלים בכמה זכויות, כגון חופש ופגיעות ופנסיה וכיוצא באלו, ויש לפעמים שמסיבות שונות אין בעה"ב מדווח על עבודת הפועל או על חלק משכרו, ובזה נגרע מזכויות הפועל. אם הסכימו מדעתם של בעה"ב והפועל, הרי הסכים הפועל לוותר על זכויותיו, ואם אין ברצונו לוותר על הזכויות היה עליו להתנות ואם לא התנה הפסיד, ואם בעה"ב עשה כן מבלי ידיעת הפועל, מוטל עליו להשלים כל מה שהפסיד³¹.

ג. דטפא ליהו אאגרייהו ... קא משמע לן דאמרו ליה האי

דטפת לן אדעתא דעבדינן לך עבידתא שפירתא

אפילו הוסיף על שכרו של פועל יותר מהמקובל, אינו יכול לדרוש ממנו תנאי עבודה יותר מהמקובל, אם לא התנה עמו בתחלה³².

²⁷ רמ"א שם מדברי הריב"ש (סימן תעה). וכתב הש"ך שכ"כ הרמב"ם (בש"ך כתב בה' מאכלות אסורות, והוא ט"ס וצ"ל בה' שחיטה פרק יא ה' יג, ועי' בשד"ח הנ"ל).

²⁸ בחידושי רעק"א כתב בשם אורח מישור

²⁹ פתחי חושן חלק ד פרק ז הערה יז

³⁰ ולכאורה יש לדון מצד דינא דמלכותא, אולם נ"מ במקום דלא שייך דינא דמלכותא, כגון בא"י שיי"א דלא אמרינן כן, וכן לדעת כמה אחרונים שבדיני ממונות שבין ישראל לחבירו לא אמרינן דינא דמלכותא (עי' קצה"ח סימן קד סק"ו ובנה"מ שם),

³¹ אנב נראה כמה שיש מתנים לקבל משכורת נמו וכל הניכויים ע"ה המעביד, ומתוך כך גדלים תשלומי המעביד, שאין לעובד זכות בתשלומים רק לפי החלק היחסי המגיע לו עפ"י החוק, כי למה יזכה בזכויות מבלי לקבל עליו החובות, אא"כ התנו בפירוש על כך. פתחי חושן שם.

³² שו"ע ונו"כ שם כיון שלא התנה עמהם בתחלת השכירות, ויכולים לומר שעל דעת שנעשה לך מלאכה יפה קיבלנו התוספת, סמ"ע (שם) בשם הגמרא. והקשה הט"ז דא"כ נראה אם באמת עשו מלאכה יפה, ואם לא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ומצד שני אין הפועל יכול לתבוע יותר מזונות, אפילו במקום שממנהג המדינה נותנים מזונות, והתנה בפירוש ליתן לו מזונות, שאין אומרים שנתכוין להוסיף על מנהג המדינה³³.

דף פג:

**ג. פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעל הבית ... בעיר
חדשה וניחזי מהיכא קא אתו בנקוטאי איבעית אימא
דאמר להו דאגריתו לי כפועל דאורייתא**

השוכר את³⁴ הפועלים סתם ולא התנה עמהם שהתבאר שהכל לפי מה שסיכמו ביניהם או לפי מנהג המדינה. במה דברים אמורים במקום שיש מנהג ידוע, אבל במקום שאין מנהג ידוע או אפילו יש מנהג שלא להשכים ושלא להעריב והוא אומר להם אני שוכר אתכם כדין תורה, חייבין לצאת מביתם בזריחת השמש ולעשות מלאכה עד צאת הכוכבים, דהכי כתיב קרא (תהלים קד פסוק כ, כב) תִּשָּׁחַח הַשֶּׁשֶׁךְ וַיְהִי לַיְלָה בּוֹ תִרְמָשׁ כָּל חֵיתוֹ יָעַר וְגו' תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ וַיֵּאֱסֹפּוּ וְגו' ואז מיד בזריחת השמש יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב, שמע מינה שפעולת האדם מזריחת השמש עד הערב דהיינו שתחשך.

זמן ההליכה לעבודה, הוא על חשבון בעל הבית³⁵, ולכן אינו חייב לצאת מביתו קודם הזריחה, אבל החזרה מן העבודה היא על חשבון הפועל, ולפיכך

יתברר שעשו כן יגרע מהם התוספת, וכמ"ש גבי שליח שאמר להם בדי דדוקא כשעבודתם ניכרת ששוה יותר אמרינן כן ותירין דכיון שבעה"ב בעצמו אמר שיוסיף להם אמרינן שנתכוונו למלאכה יפה והיינו על צד היותר טוב שהם יכולים, והיינו שלא יתעצלו במלאכתן, משא"כ גבי שליח שכל הפועלים נשכרים בג' ואין להם זכות לתבוע ד' אלא מפני שעשו מלאכה יפה, לכן צריך שיהא באמת שוה יותר. ובסימן שיב (סק"ב) הביא הקצה"ח עוד מדברי התרוה"ד הנ"ל שכתב שאפילו רבנן מודים שהדמים ראייה כשאין מבחישין עיקר הלשון. ובשו"ת בית שלמה (חו"מ סימן יח) כתב שבשכירות מלמד שיש בקיאים ביותר ויש להיפך לכו"ע אין הדמים מודיעים.³³ סמ"ע שם והקשה המ"ז מסימן שמז (סעיף ג) בשם הרשב"א שכל תנאי שאינו צריך אמרינן שבא להוסיף, ותירין דשאני הכא שאם נאמר שבא להוסיף אין לו קצבה, ובוה כיון שלא פירש לא אמרינן שבא להוסיף.

³⁴ שו"ע ונו"כ ורמ"א שלא א

³⁵ בהליכה היא צורך העבודה משו"ה סני ביציאתו מביתו כשתזרח השמש, משא"כ חזרתו לביתו שהיא לצורכו סמ"ע שם ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

אינו יכול לצאת לפני צאת הכוכבים, אולם במקום שיש סיכום או מנהג הכל לפי המנהג.

במה דברים אמורים בחול, אבל בערב שבת יכול להקדים עצמו לביתו בכדי שיוכל למלאות לו חבית של מים ולצלות לו דג קטן ולהדליק את הנר. ואם לא היה מנהג בעיר אבל רוב אנשי העיר באין לכאן ממקום שיש שם מנהג, הולכים אחר מנהג העיר שבאו משם.

הלך ממקום שנהגו להשכים ולהעריב למקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב או איפכא, אזלינן בתר המקום ששכר שם הפועלים שודאי על דעת זה נשכר לו.

ד. עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה שלח ליה קוצים אני מכלה מן הכרם שלח ליה יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו

כבר התבאר במסכת גיטין דף ז. וב"ק דף קיז. שאסור למסור³⁶ ישראל ביד גוי בין בגופו בין בממונו³⁷, ואמרו רז"ל המסורות אין להם חלק לעולם הבא כמו המינין והמשומדים³⁸, וכמו שהתבאר במסכת ר"ה דף יז. ואפילו היה רשע ובעל עבירות ואפילו היה מיצר לו ומצערו לא ימסרנו, שכן היה מתפאר³⁹ דוד עליו השלום (תהלים לט פסוק ב) אֶמְרָתִי אֶשְׁמְרָה דְרָכֵי מַחֲטָא בְלִשְׁוֵנִי אֶשְׁמְרָה לְפִי מִחֶסֶם בְּעַד רָשָׁע לְנַגְדִי, פִּירוּשׁ אֵף עַל פִּי שֶׁהֲרַשַׁע כִּנְגְדִי וּמְרִיב עַמְדִי וּמְקַנִּיטֵנִי אֶשְׁמְרָה לְפִי מִחֶסֶם, וְכֵן הַמוֹסֵר

³⁶ שו"ע ונו"כ הו"מ שפה ט ובלבוש שם

³⁷ ובי"ד סי' ב' סעיף ט' בהג"ה נתבאר דיש פוסלין שחיטת מוסר כמו שחיטת מומר ובי"ד סי' רפ"א ס"ג נתבאר דס"ת שכתבו מוסר או עכו"ם או ישראל מומר פסולה. ש"ך שם נג

³⁸ שכיון שיש בו כל כך אכזריות לב שמוסר את ישראל בין בגופו בין בממונו ביד גוי, ואינו חושש לסכנה הגדולה שעומד בה הנמסר שעליו נאמר [ב"ק קיז ע"א] שהוא כתוא למכמר [ישעיה נא, כ], כל הנופל בידם אין מרחמין עליהם והרי הוא כאילו מסרו הוא לידם להורגו, דשמא יעלילו עליו עלילה כל כך שלא יוכל לפדות עצמו וימיתוהו בתפיסה והרי המוסר הוא רודף, לפיכך אמרינן ודאי זה המוסר אין בו שום אמנה במציאות אלוה ממעל ובהשגחתו כמו המין או המשומד.

³⁹ סמ"ע שם כז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ישראל ביד עכו"ם, בין בגופו⁴⁰ ובין בממונו, אין לו חלק לעולם הבא⁴¹, אלא ישים תקותו באלקים וישכים ויעריב לבית המדרש והוא יכלה מאליו, שכן אמר דוד ע"ה (שם לו פסוק ז) דום ליקנך והתחולל לו אל תתחר במצליח דרכו באיש עשה מזמות כי ה' יתברך יפילם חללים חללים.

דוקא שמיצר אותו בדברים בעלמא, אבל אם מסרו בגופו או בממונו מותר לחזור ולמוסרו, שהרי מותר אפילו להורגו שרודף הוא.

ובכמה דברים נחשב המוסר כדין מומר להכעים⁴², ופסול לעדות ולשבועה⁴³, אבל אם מסר באונס אינו נפסל⁴⁴.

מותר להרוג⁴⁵ המוסר אפילו מוסר ממון אפילו בזמן הזה, ודוקא קודם שמסר, כגון שאומר אלך ואמסור, ומתרים בו שלא ימסור, ואם אינו שומע

⁴⁰ ופשוט שתפיסת גופו, והיינו שאסרוהו במאסר הוי כמסירת גופו, אפילו כשאין חשש שיהרגוהו, דלא עדיף ממוסר ממונו,

⁴¹ בספרי הפוסקים מצינו שלימדו זכות על מלכויות ושלטונות בזמננו שאין בהם דיני מוסר, אבל ידוע שבהלכות אלו שלטה יד הצנזור, ולפעמים נכתבו (או הושמטו) דברים מפחד הצנזור או השלטון, ועכ"פ משום איבה, כך שקשה ללמוד מדברים אלה, ומ"מ נלענ"ד שיש גם צד בהלכה בזה, שכיון שעיקר החומר במוסר ממון הוא משום שיבאו להרגו, יתכן שבמדינות שיש שם שלטון מתוקן, אף על פי שלכתחלה ברור שאסור, מ"מ אם ברור שאין חשש שיהרגוהו, אינו אלא כמזיק ממון, ולא שייך בו כל החומרות שנאמרו במוסר גופו, ומ"מ עונש תפיסה אפשר שהוא כמוסר גופו, מפני שתפיסה יש בו חשש פקוח נפש. ועוד אפשר שאפילו במסירת ממון לשלטון, יתכן שיבא לידי פקוח נפש בגלל הדרישות והחקירות שלהם, וידוע שמי שנופל לידם אין מרחמין עליו עד שיודה. ובשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' מט אות יב כתב שבזמננו המוסר ממון אינו בכלל רודף, ומשמע שאסור להרגו משום שאין בו משום סכנת נפשות, וצ"ע, ובשו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' צו נשאל בכעין זה ונראה דעתו שאף בשלטון מתוקן יש לו דין מוסר. פתחי חושן שם הערה א

⁴² ש"ך שם סי' ק נג לענין שחיטה, וכן פסול לכתובת ס"ת, (עי' שו"ת מהר"י אסאד ח"ב סי' רצט), ובס"ק סב כתב בשם התוס' דגרע ממומר, ועי' שו"ע הרב ה' נזקי ממון בקו"א סק"ב.

⁴³ שו"ע ונו"כ שם ח

⁴⁴ שו"ע שם, ואפי' נשא ונתן ביד, ובפירוש ראשון כתב הסמ"ע דהיינו שלא נאנס על ההבאה, ואפ"ה כשר, ובפירוש שני משמע שמפרש שאנסוהו גם על ההבאה, והחידוש הוא דאע"פ שחייב בתשלומין לא מיקרי רשע להפסל כיון שהוא אנוס, והש"ך הסכים לפירוש ראשון.

⁴⁵ שו"ע ונו"כ שם י

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

להתראה ואומר אלך ואמסור מותר להרגו⁴⁶, ואם אין פנאי א"צ התראה⁴⁷, ומקבלין עליו עדות אפי' שלא בפניו⁴⁸, ואין צריך דרישה וחקירה⁴⁹.

שנים שהיו⁵⁰ מריבים על בעלות של קרקע או חפץ, ועמד אחד מהם ומסרו לאנס, או לערכאות⁵¹, מנדין אותו עד שיחזיר הדבר לכמו שהיה ולסלק יד האנס, ויעשו דין בישראל, ואם לא עשה כן י"א⁵² שאין לו דין מוסר לחייבו על הפסד חבירו, כיון שנתכוין להציל את שלו⁵³. וי"א⁵⁴ שמו"מ יש לו דין מוסר וחייב בכל הפסדו. וכן עיקר⁵⁵.

⁴⁶ ש"ך כתב דהיינו שניכר שיעשה כן, וציין לתשובת הרשב"א ח"א סי' קפא, ושם כתב שאם רגיל לעשות כן, כל שאומר לעשות כאילו עשה, ואפי' מי שאינו רגיל בכך, אילו הכרנו בו שרוצה לעשות, כההיא דרב כהנא דאמר מחוינא, הרי הוא כאילו ידענו בבירור שיעשה ואף על ספק נהרגו. והמאירי פירש ההיא דרב כהנא שהוחזק בכך, (עי' שו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' צו באם תלה המסירה על תנאי, שאם יעשה כך ילך וימסור, אם הוא בכלל מוסר), ובתשובת הרא"ש כלל יז סימן א כתב בשם יש מי שאומר שאסור לענשו שלא בשעת מעשה, מדאמרין שמא הרהר תשובה בלבו, והרא"ש בשם מורו הר"י יעקב בה"ר יצחק דחה דדוקא לענין קידושין משום חומרא דאשת איש אמרו כן, אבל במסור מקילין ביה כיון דידעינן שהוא מוסר לשקר ומחמירין להציל נפשות אביונים נקיים מספק, וכתב עוד שכשהוא מגזם והתרו בו ולא רצה להמנע ה"ז כשעת מעשה וא"צ קבלת עדות בפניו וכו', וסיים, לכך נהגו בכל תפוצות ישראל כשיש מוסר מוחזק בכך שג' פעמים מסר ישראל או ממונם ביד אנסים, שמבקשים עצה ותחבולה לענשו משום מיגדר מילתא, ושוסרו האחרים ולא ירבו מוסרים בישראל, וגם להציל כל ישראל הנרדפין תחת ידו וכו'. ועי' שו"ת ריב"ש סימן רלח.

⁴⁷ רמ"א שם וכתב בשו"ע סעיף מז שהוצאות שעשו לבער המוסר חייבים כל הדרים בעיר לפרוע, אפי' אותם שפורעים מס במקום אחר.

⁴⁸ כתב ביש"ש סימן מא שבמוסר א"צ עדות ברורה אלא באומדנא סני,
⁴⁹ שו"ע ונו"כ ורמ"א שם יד שאם היו צריכים לדון ולדרוש ולחקור לעולם לא יעשה לו דין, שינצל ע"י מסירות לעבוס, וכתב הריב"ש סימן רלז עפ"י דברי הרא"ש דדוקא כשהוחזק למוסר, אבל בלא"ה אין מקבלין עדות אלא בפניו, אא"כ רואים ב"ד שיש סכנה בזה, וכההיא דשמעון בן שטח.

⁵⁰ שו"ע ונו"כ שפח ה
⁵¹ ולכאורה משמע מדברי התשובות מיימוני שמסרו ליד אנס כדי שיתפסנו, אבל מדברי הרמ"א שציין לתשובת הרא"ש כלל יז סימן ד משמע דאיירי שמסרו לערכאות.

⁵² רמ"א שם בדיעה ראשונה, והוא דעת הרא"א מטולא, כיון שלא נתכוין אלא להוציא את שלו, ואינו נקרא מוסר אלא כשנתכוין להזיק, ומדברי הרמ"א בתשובה סימן פח משמע שנקט להלכה כדיעה זו,

⁵³ כתב בשו"ת הרדב"ז ח"א סי' קעב שאפילו לדעת הפוסקים שהמתכוין להציל את שלו אינו נקרא מוסר, אם נתברר אח"כ שאינו שלו נעשה מוסר למפרע (עי' לעיל בשם הדברי חיים), ועפ"י זה כתב בשו"ת מהר"י הכהן חו"מ סי' כה במי שעיקל סחורת חבירו ע"י ערכאות בגלל סכסוך שביניהם, ונתקלקלה הסחורה, ואח"כ הוברר שהדין עם בעל הסחורה, חייב המעקל מדין מוסר, אף על פי שחשב תחלה שהדין עמו, עיין שם.

⁵⁴ רמ"א שם בדיעה שניה, שכל שיכול לדון בפני ב"ד ישראל ומסרו לערכאות דינו כמוסר, והכריע הש"ך כדיעה זו, וכתב שאפשר שאף הר"א מטולא לא אמר אלא כשא"א להציל את שלו בענין אחר, ולפי"ז אין כאן מחלוקת, אבל מדברי הפוסקים לא משמע כהש"ך, ובתשובת הרא"ש משמע שאף לענין חיוב מיתה יש לו דין מוסר, אא"כ הוא סרבן בד"ת.

⁵⁵ בשו"ת דברי חיים ח"א חו"מ סימן מה שלהלכה יש לפסוק כהש"ך שגם כשנתכוין להציל שלו חייב, ודיין דלא דאין כן עתיד ליתן את הדין,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

מי שהעליל על חברו בשקר ומסרו לערכאות שעבר עבירה, חייב לשלם לו כל ההוצאות שגרם לו והפסידו במסירתו⁵⁶.

בנה בית סמוך לחבירו⁵⁷, וזה טוען שבונה על קרקע שלו, ומסר לערכאות שבונה בעצים שהוא כנגד החוק, ועלה לו הוצאות בכדי להסיר התנגדות השלטון⁵⁸, חייב לשלם לו כל הוצאותיו. אם נתברר שבאמת רצה לבנות בתוך שלו וזה העליל עליו⁵⁹.
ואם רצה לבנות גם בשלו וגם בשל חברו ג"כ חייב לשלם, דנהי שרצה לגזלו לה היה לו להזיקו בדבר אחר.

ומי שמסר על חברו שהשיג גבול העיר וגם שבונה בעצים ולא באבנים כפי החוק, במקום בו דינא דמלכותא דינא, יש להסתפק אם דינו כמוסר⁶⁰.

מי שהיה לו חזקת שכירות מהממשל והשכירו לאחר, והממשל תובע ממנו מס הכנסה, מותר לומר לפקיד המס שהשכירו ולמי השכירו⁶¹.

⁵⁶ בתשובת הרא"ש כלל טו סימן י ובה כו"ע מודים בזה, דכ"ש הוא מאנסוהו בשלו והראה בשל חברו, והרי כאן לא אנסוהו אלא מתוך רשעות ועלילה בא עליו.

⁵⁷ בשו"ת דברי חיים שם

⁵⁸ וכפי הנראה מהמשך התשובה איירי שגרם לו הוצאות גם על חלק שלא היה עליו ערעור, וגם שבמשך הזמן שהיו העצים מונחים נגנבו מהם, ועיי"ש שדן מה יהיה דינם

⁵⁹ ואם הדבר בספק הרי הדין כל דאלים גבר וזכה הבונה, ואפילו אם הדין עם המערער ידון עמו בפני ב"ד ישראל או יקבל רשות לדון בערכאות, ואם היה באופן ברור שלא היה יכול לבנות רק אם ישיג גבולו ודאי פטור המערער, שאינו צריך לשלם מה שגולן הוציא לגזלו,

⁶⁰ בדברי חיים חלק ב סימן מז

⁶¹ בד"ג כלל סב סימן א בשם שו"ת תפארת יוסף

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

